

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ЧОРНУХА ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.46

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор
Харченко Вадим Борисович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
факультету № 6.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Хряпінський Петро Васильович,
ДВНЗ «Національний гірничий
університет», професор кафедри
кримінального права і кримінології
юридичного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент
Давиденко Михайло Леонідович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету.

Захист відбудеться 28 грудня 2018 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

Автореферат розісланий 27 листопада 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Конкуренція є основою ринкової економіки, потужним стимулом економічного росту, поліпшення якості продукції, прискорення науково-технічного прогресу та зниження витрат виробників. Конкуруючий або вільний ринок працює на користь споживачів, оскільки допомагає підтримувати низькі ціни, високу якість продукції і пропонує споживачам значну свободу вибору товарів і послуг. Щоб вільний ринок працював, конкуренція має бути чесною і добросовісною, а суспільні інтереси, інтереси конкурентів і споживачів бути пріоритетними у захисті від недобросовісної конкуренції.

Необхідність комплексного науково-теоретичного дослідження юридичної природи захисту від недобросовісної конкуренції зумовлена рядом економічних, політичних та організаційно-правових чинників. Інформаційна орієнтація розвитку суспільства та економіки, інформатизація та інтелектуалізація суспільного виробництва і підприємництва, посилення конкуренції, поширення на національному та міжнародному рівнях окремих форм недобросовісної конкуренції, зумовлюють зростання уваги та посилення практичного інтересу як до засобів індивідуалізації товарів і послуг, так і до комерційної таємниці, що потребує забезпечення їх охорони й засобами, властивими кримінальному праву.

Разом з тим, захист від недобросовісної конкуренції слід розглядати як самостійний опосередкований об'єкт права інтелектуальної власності, на чому акцентується у п. VIII ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 року.

Дослідженнями проблем кримінально-правової протидії посяганням на відносини, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, в тій чи іншій площині займались П. П. Андрушко, В. І. Борисов, Ю. В. Гродецький, М. Л. Давиденко, О. О. Дудоров, О. О. Кваша, В. М. Киричко, М. Й. Коржанський, О. М. Литвинов, М. І. Мельник, О. І. Перепелиця, О. Е. Радутний, П. В. Хряпінський, Є. В. Фесенко й деякі інші провідні вчені. Окремо слід відзначити дисертаційні дослідження О. Е. Радутного (2002 р.), П. С. Берзіна (2004 р.), С. О. Харламової (2007 р.), А. С. Нерсесяна (2008 р.), В. Б. Харченка (2011 р.), О. В. Новікова (2015 р.), А. А. Ломакіної (2017 р.), в яких розглядаються окремі питання відповідальності за протиправні дії у конкуренції. Водночас, аналіз спеціальної літератури засвідчує, що у переважній більшості вказані роботи були присвячені або аналізу складів окремих злочинів, або проводилися у межах характеристики групи злочинів у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, або метою їх проведення було визначено комплекс заходів щодо запобігання злочинності у цій сфері.

Визнаючи значний внесок цих учених у розробку фундаментальних та прикладних аспектів кримінально-правової протидії проявам недобросовісної конкуренції, слід зауважити на відсутність комплексних монографічних робіт, присвячених саме групі злочинів, пов'язаних із вчиненням дій у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

При цьому стан кримінально-правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції не можна визнати задовільним. За офіційними статистичними даними, в

останні роки кількість відкритих кримінальних проваджень за ст. 229 Кримінального кодексу України (далі – КК) суттєво не зросла. Втім, оголошення у кримінальних провадженнях про підозру й тим більше винесення обвинувальних вироків є винятковими прикладами. Впродовж 2012 – першого півріччя 2018 року за незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару було винесено лише 47 обвинувальних вироків. За ст. 231 КК було засуджено тільки одну особу (за незаконні дії відносно банківської таємниці, що за своєю природою не є недобросовісною конкуренцією). Обвинувальних вироків за ст. 232 КК за вказаний період Єдиний державний реєстр судових рішень не містить. Незначна кількість фактів реалізації кримінальної відповідальності за незаконні дії у конкуренції може бути пояснена недоліками у формулюванні її підстав у нормах закону про кримінальну відповідальність, незрозумілістю для представників правозастосовних органів окремих приписів таких норм.

Крім того, до чинного КК були внесені зміни щодо встановлення підстав кримінальної відповідальності за незаконний обіг фальсифікованих лікарських засобів, відповідно до яких зазначеним предметом було доповнено склад злочину, передбачений ст. 305 КК, а також встановлено підстави кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів (ст. 321-1 КК). Водночас, за змістом ч. 1 ст. 2 Закону України «Про лікарські засоби», фальсифікованим визнається лікарський засіб, який умисно промаркований неідентично (невідповідно) відомостям про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само умисно підроблений у інший спосіб. Зазначене дозволяє віднести незаконний обіг таких предметів у тому числі й до дій у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

Вищевикладене зумовило вибір теми даного дисертаційного дослідження та обумовлює його актуальність та перспективність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження узгоджується з пп. 5.15, 5.16 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ (далі – ХНУВС) на період 2016–2019 років, схвалених рішенням Вченої ради ХНУВС від 23.02.2016 року (протокол № 2), відповідає комплексній темі наукових досліджень кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 ХНУВС на 2014–2018 роки «Протидія злочинності кримінально-правовими та кримінологічними засобами» (номер державної реєстрації 0113U008195).

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради ХНУВС 29 листопада 2016 року (протокол № 12).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є надання комплексної кримінально-правової характеристики підстав і засобів диференціації кримінальної відповідальності за будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання:

– проаналізувати систему правового регулювання конкурентних відносин, яка спирається на теоретичну концепцію підтримки та захисту добросовісної конкуренції на ринку;

– узагальнити теоретичні напрацювання щодо визначення сутності дій у конкуренції, які суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності за законодавством України;

– дослідити ґносеологічні аспекти становлення і розвитку системи кримінально-правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції в Україні;

– розкрити зміст родового й безпосередніх об'єктів у складах злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції;

– з'ясувати ознаки предметів злочинів наведеної групи;

– проаналізувати сутність суспільно небезпечного діяння як ознаки об'єктивної сторони передбачених статтями 229, 231, 232 КК злочинів та уточнити, з урахуванням порядку забезпечення умов добросовісної конкуренції нормами господарського законодавства, зміст понять «неправомірне використання», «незаконне збирання», «розголошення»;

– визначити законодавчі конструкції злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, та з'ясувати зміст і значення суспільно небезпечних наслідків такої поведінки;

– надати кримінально-правову характеристику ознак суб'єкта у складах злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції;

– з'ясувати зміст суб'єктивної сторони у складах порушення права на захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції;

– внести пропозиції щодо подальшого вдосконалення норми про кримінальну відповідальність за злочини, що порушують умови добросовісної конкуренції.

Об'єктом дослідження є відносини, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією.

Предметом дослідження є кримінально-правове забезпечення охорони добросовісної конкуренції в Україні.

Методи дослідження обиралися з урахуванням його об'єкта, предмета, мети й завдань. У основу дисертації покладено використання загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: діалектичний метод як основний засіб наукового пізнання проблем кримінально-правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції у її динаміці, виявлення детермінуючих зв'язків між різними її елементами (всі розділи роботи). Історичний метод використовувався для оцінки стану досліджуваної проблеми, а також аналізі генези норм цивільного, господарського та кримінального законодавства у питаннях встановлення, розвитку та забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкурентної боротьби на ринку (підрозділи 1.1, 1.3). Формально-логічний та логіко-семантичний методи використовувалися для вивчення понятійного апарату реалізації кримінальної відповідальності за протиправну поведінку у конкуренції: основних понять, структури та зв'язку з іншими кримінально-правовими дефініціями (підрозділи 1.2, 2.1, 2.3). Формально-юридичний метод забезпечив аналіз положень чинного законодавства, інших актів державної влади у питаннях протидії нечесним звичаям ведення конкурентної боротьби (підрозділ 1.2, розділи 2 і 3). Метод системно-

структурного аналізу сприяв розкриттю змісту елементів й ознак складів злочинів, передбачених статтями 229, 231, 232, 305, 321-1 КК (розділи 2, 3). Порівняльний метод застосовувався автором при характеристиці недобросовісної конкуренції як міжгалузевої категорії (підрозділи 1.1, 1.3 та пункти 2.1.1 і 2.1.2 підрозділу 2.1). Герменевтичний метод допоміг авторові здійснити пізнання змістового наповнення кримінально-правових норм та понять, сприяв аналізу наукових публікацій, що дало можливість розкрити їх зміст на базі широкого застосування диспозитивного методу (підрозділи 1.1, 1.3, 2.3, 2.4 та 3.1). Статистичні та конкретно-соціологічні методи збору, узагальнення й аналізу статистичних даних, вивчення документів, надали можливість отримати інформацію про сучасний стан досліджуваної проблеми та правозастосування (підрозділи 1.2, 2.2, 4.2). Компаративний метод було використано для з'ясування особливостей зарубіжного досвіду визначення правових засад захисту від недобросовісної конкуренції як засобу охорони ринкових відносин, для оцінки відповідності положень чинного кримінального закону нормам міжнародного права (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2, 2.3).

Нормативно-правовою базою дослідження є Конституція України, міжнародні договори, Цивільний, Господарський, Кримінальний кодекси України, закони та підзаконні нормативні акти, постанови Пленуму Верховного Суду та листи Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, законодавство держав-членів Європейського співтовариства.

Науково-теоретичною базою дослідження є праці з цивільного, господарського, кримінального, кримінального процесуального права, філософії, політології, довідково-енциклопедична література, а також спеціалізована література з питань кримінально-правової політики.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали судової практики (вивчено понад 100 рішень, включених у Єдиний державний реєстр судових рішень у період 2012–2018 років щодо вироків, винесених за статтями 229, 231 та 232 КК, а також рішень Антимонопольного комітету України з приводу вчинення дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності).

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, в якому, з урахуванням сучасного стану юридичної думки та регламентації вітчизняним і міжнародним правом, надано комплексну характеристику кримінальної відповідальності за дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, її підстав й диференціації. Новизна роботи конкретизується у таких наукових положеннях:

вперше:

- обґрунтовано, що безпосередній об'єкт злочинів, передбачених статтями 229, 231 та 232 КК, за структурою є складним та об'єднує дві взаємопов'язані сфери суспільних відносин: такі, що регламентують встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні господарської діяльності, а також майнові права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації і комерційну таємницю, що й визначає характер і ступінь суспільної небезпечності таких посягань;

- аргументовано необхідність доповнити склад злочину, передбачений ст. 229 КК, такою ознакою як вчинення відповідної поведінки у виді промислу, що

дозволить адекватно відобразити ступінь суспільної небезпечності вказаного діяння, а також відповідатиме умовам застосування кримінальних процедур, визначених Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, як міжнародно-правового акту, який адмініструється Світовою організацією торгівлі та встановлює мінімальні стандарти для визнання й захисту основних об'єктів права інтелектуальної власності;

– запропоновано суспільно небезпечні наслідки у складі злочину, передбаченому ст. 229 КК, пов'язати не з конкретно встановленим законом розміром спричиненої шкоди, що відповідає визначеним кількісним показникам неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а зі збитками, які спричинені окремому суб'єкту господарювання у зв'язку із вчиненням щодо нього акту недобросовісної конкуренції залежно від місця такого суб'єкта на ринку та доходу (виручки) за останній фінансовий рік;

удосконалено:

– теоретичні положення щодо визначення ознак суб'єкта у складі злочину, передбаченому ст. 229 КК, як загального суб'єкта злочину без будь-якої додаткової характеристики, пов'язаної з легалізацією статусу суб'єкта господарювання;

– положення про посилення відповідальності щодо службової особи, якій відомості про комерційну таємницю були надані у зв'язку з її службовими повноваженнями, у тому числі й пов'язаними із здійсненням контрольних функцій за провадженням господарської діяльності;

– розуміння ознаки «промаркований неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою» щодо предмету у складах злочинів, передбачених статтями 305 та 321-1 КК України;

дістало подальшого розвитку:

– позитура, що дії у конкуренції, які не пов'язані з використанням відповідних об'єктів права інтелектуальної власності, заподіюють шкоду виключно відносинам, які не поставлені під кримінально-правову охорону, а тому є лише господарсько-правовими деліктами, в той час як конкурентні дії, пов'язані з підкупом працівника або посадової особи постачальника (покупця) повинні розглядатись як такі, що вже містять підстави кримінальної відповідальності;

– інтерпретація змісту термінологічного звороту, яким позначаються поняття «знак для товарів і послуг», «фірмове найменування», «кваліфіковане зазначення походження товару» у Законі «Про захист від недобросовісної конкуренції», Господарському кодексу України (далі – ГК) та КК України з метою їх приведення у відповідність до норм матеріального права, якими для вказаних категорій є норми Цивільного кодексу України (далі – ЦК);

– уявлення про співвідношення об'єкта злочинів, передбачених статтями 305 та 321-1 КК, і умов добросовісної конкуренції як об'єкта, охорона якого забезпечується ст. 229 КК;

– правова позиція, що незаконне збирання відомостей, які становлять комерційну таємницю, без їх подальшого використання, не може спричинити істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, як на це вказується у ст. 231 КК, а тому потребує виключення із диспозиції наведеної норми.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки та пропозиції, які містяться у дисертації, можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – в ході подальшої розробки теоретичних і прикладних проблем кримінальної відповідальності за порушення умов добросовісної конкуренції (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 30 серпня 2018 р.);

- у правотворчості – для подальшого удосконалення норм національного кримінального законодавства щодо встановлення підстав кримінальної відповідальності за будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності;

- у правозастосовній діяльності – при реалізації кримінальної відповідальності за прояви недобросовісної конкуренції, а також кваліфікації злочинів за ознаками, передбаченими статтями 229, 231, 232, 305 та 321-1 КК, їх розмежування і диференціації підстав юридичної відповідальності;

- у освітньому процесі – для викладання в установах вищої освіти юридичного спрямування навчальних дисциплін «Кримінальне право України», «Кримінально-правова кваліфікація», підготовці навчальної й методичної літератури (Акти впровадження результатів дослідження у навчальний процес юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна від 12 вересня 2018 року та факультету № 6 ХНУВС від 21 вересня 2018 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, викладені у дисертації положення, що виносяться на захист, розроблені ним особисто. У статті, підготовленій у співавторстві з В. Б. Харченком, здобувачеві належить обґрунтування необхідності визначення у кримінальному законі підстав відповідальності за нечесні методи боротьби за конкурентні переваги. Власні теоретичні розробки здобувача в опублікованій у співавторстві науковій праці становлять більше 50 %.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертація за розділами й у цілому обговорювалась на міжкафедральних засіданнях кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 та кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6 ХНУВС. Основні положення та висновки дослідження були оприлюднені дисертантом на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м. Івано-Франківськ, 9–10 грудня 2016 р.), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 3 березня 2017 р.), «Актуальна юриспруденція» (м. Київ, 13 квітня 2017 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 17 травня 2017 р.).

Публікації. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у дев'яти наукових роботах: п'яти наукових статтях (з яких чотири опубліковані у наукових виданнях України, визнаних МОН України фаховими з юридичних наук, одна – у науковому виданні іншої держави із напрямку, з якого підготовлено дисертацію) і чотирьох тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені постановленою метою і завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів та два пункти, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, з яких основний текст дисертації займає 185 сторінок, список використаних джерел (387 найменувань) – 40 сторінок, додатки – 8 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, висвітлено її зв'язок із науковими програмами, планами й темами, сформульовано мету і завдання дослідження, окреслено його об'єкт і предмет, вказано на методи, що були використані у роботі, викладено наукову новизну отриманих результатів, надано інформацію про практичне значення результатів дисертації, апробацію та оприлюднення її матеріалів.

Розділ 1 «Основні методологічні підходи до кримінально-правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Гене́за законодавчого регулювання інституту недобросовісної конкуренції»* проводиться аналіз системи правового регулювання конкурентних відносин, яка спирається на теоретичну концепцію підтримки та захисту добросовісної конкуренції на ринку у різних країнах світу та визначається, що вона має різну конструкцію. Водночас, основоположною ознакою у визначенні недобросовісної конкуренції є відповідна форма дій у конкуренції – вони суперечать торговим та іншим чесним звичаям (чесній практиці) у господарській діяльності.

Досліджується зміст національного антиконкурентного законодавства Великобританії, Канади, КНР, Польщі, РФ, США, ФРН та Японії на предмет врегулювання відповідних відносин або окремими нормативними актами, або у межах законодавства про цивільну та/чи господарську відповідальність.

Також розглядається система побудови антиконкурентного законодавства стосовно врегулювання інститутів щодо захисту економічної конкуренції (обмеження монополізму) та захисту від недобросовісної конкуренції. Підкреслено, що система охорони зазначених відносин в Україні, яка ґрунтується на врегулюванні двох інститутів конкурентних відносин самостійними нормативно-правовими актами – Законом «Про захист економічної конкуренції» та Законом «Про захист від недобросовісної конкуренції» – є найбільш виваженою та вдалою.

У *підрозділі 1.2 «Сутність дій у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності за законодавством України»* констатовано, що правова побудова делікту, який міститься у ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», за юридичною конструкцією формулює генеральний делікт, що дає перспективу окреслити ознаки акту недобросовісної конкуренції, з огляду на об'єктивну неможливість передбачити всі ймовірні дії у конкуренції, які не відповідали б правилам чесної поведінки у господарському обороті. Підкреслюється, що господарська діяльність за національним законодавством охоплює як комерційну, так і некомерційну практику, хоча за своєю природою недобросовісна конкуренція не виходить за межі

суспільних відносин, які складаються у сфері обігу матеріальних благ, мають цінове вираження та вводяться до господарського обороту з метою отримання прибутку.

Констатується, що у контексті Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20.03.1883 року актом недобросовісної конкуренції вважається така активна поведінка, що суперечить етичним правилам ведення ділової практики загалом та є нечесною, тобто недобросовісною. Зазначається, що дії, спрямовані на досягнення неправомірних переваг у конкурентній боротьбі, мають спільні ознаки: 1) спричиняють збитки іншим господарюючим суб'єктам чи шкоду їх діловій репутації; 2) спрямовані на отримання неправомірних переваг у господарській (підприємницькій) діяльності; 3) порушують норми законодавства України.

У підрозділі 1.3 *«Гносеологічні аспекти становлення і розвитку системи кримінально-правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції на землях України»* на основі дослідження джерел правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції у різні часи на українських землях зазначається, що інститут державно-правової охорони засобів індивідуалізації та комерційної таємниці в Україні є одним з найдавніших у правових системах світу.

Вперше підстави кримінальної відповідальності за посягання на окремі привілеї були встановлені ст.1863 Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року, що передбачала позбавлення всіх особливих прав і привілеїв та заслання на проживання до однієї з віддалених губерній, окрім сибірських, з ув'язненням від трьох до шести місяців. Кримінальне уложення 1903 року в цілому зберегло систему охорони засобів індивідуалізації товарів і послуг, але зміна суспільного устрою після Жовтневої революції призвела до зміни системи економічних відносин, хоча КК УСРР 1922 та 1927 років й встановлювали відповідальність за самовільне користування з метою недобросовісної конкуренції чужим товарним, фабричним або ремісничим знаком, малюнком, а також чужою фірмою або чужим найменуванням. У подальшому побудова економічних відносин у СРСР за типом «єдиної фабрики» унеможливила будь-які прояви конкуренції.

Прийняття Декларації про державний суверенітет України, Закону «Про економічну самостійність Української РСР», Акту проголошення незалежності України та Конституції України призвели до доповнення КК України 1960 року низкою статей, що встановлювали підстави кримінальної відповідальності за незаконні дії у конкуренції. КК України 2001 року у цілому зберіг таку систему правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції.

Розділ 2 «Об'єктивні ознаки складів злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 2.1 «Об'єкт та предмет злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції» охоплює два пункти. У пункті 2.1.1 *«Об'єкт злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, його структурні елементи та види»* дисертант, окресливши проблематику об'єкта злочину у сучасній кримінально-правовій доктрині, визначає основні наукові позиції щодо змісту й структури об'єкта злочину у складах злочинів, передбачених статтями 229, 231 та 232 КК. Зауважено, що у поглядах вчених-криміналістів переважає визначення об'єкта наведених злочинів виходячи з місця їх розташування у Розділі VII

Особливої частини КК, що й обумовлює визнання родовим об'єктом цих злочинів суспільних відносин у сфері господарської діяльності.

Водночас, наголошується, що безпосередній об'єкт передбачених статтями 229, 231 та 232 КК злочинів перебуває одночасно як у площині відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, так і в площині майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку, географічне зазначення, комерційну таємницю, що і визначає особливий характер небезпеки таких дій у конкуренції. Застосовувавши ідею складного безпосереднього об'єкта злочину, дисертант пропонує визнати безпосередні об'єкти відповідних злочинів такими, що охоплюють: а) правові відносини, які убезпечують захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції та б) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів визначається ЦК та іншими законами України.

У пункті 2.1.2 *«Предмет злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, їх класифікація та види»* наголошується, що зміст предметів злочинів, передбачених статтями 229, 231 та 232 КК, визначається положеннями цивільного законодавства України та спеціальними законами щодо таких об'єктів права інтелектуальної власності. Відповідно до цих особливостей і кримінально-правове забезпечення охорони повинно здійснюватися щодо: а) комерційного найменування, б) торговельної марки, в) географічного зазначення, г) комерційної таємниці. Водночас, зазначені предмети є неоднорідними і відносяться або до групи засобів індивідуалізації товарів і послуг на ринку, або до виду секретної інформації (комерційної таємниці). Також піддано аналізу сутність такого предмету злочинів як «фальсифікований лікарський засіб» та зроблено узагальнення, що зміст порушення щодо наведеного предмету утворює акт недобросовісної конкуренції. Як предмет злочинів, передбачених статтями 305 та 321-1 КК Розділу XIII Особливої частини КК, фальсифікований лікарський засіб може розглядатись виключно за умов його небезпеки для життя чи здоров'я особи. Зазначається, що банківська таємниця не є предметом недобросовісної конкуренції та потребує забезпечення охорони окремою самостійною нормою Розділу XIII Особливої частини КК.

На початку підрозділу 2.2 *«Суспільно небезпечне діяння у складах злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, їх сутність та види»* аналізується зміст діянь «незаконне використання» та «інше умисне порушення права». На основі аналізу цивільного та господарського законодавства такі діяння пропонується розуміти як застосовування таких предметів без дозволу (згоди) суб'єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб'єкта господарювання. Визначено форми діяння у складі злочину, передбаченого ст. 231 КК, та запропоновано виключити з диспозиції наведеної статті вказівку на дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю. Вказане діяння, по-перше, утворює незакінчений злочин у формі використання відомостей, що становлять комерційну таємницю, по-друге, не може спричинити істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, а по-третє, за характером і ступенем суспільної небезпеки не відповідає сутності діяння як злочину.

Аналізуючи юридичний зміст діяння «розголошення комерційної таємниці без згоди її власника» у складі злочину, передбаченого ст. 232 КК, дисертант наголошує на проблемах співвідношення права власності на речі та права інтелектуальної власності. Вказується, що згідно з ч. 2 ст. 506 ЦК, суб'єктом права інтелектуальної власності на комерційну таємницю є не «власник», а особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею.

У підрозділі 2.3 «Суспільно небезпечні наслідки у складах злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, їх визначення в законі та значення для кваліфікації» наведено аргументи на підтримку позиції, що, враховуючи царину правовідносин, у межах якої вчиняється така суспільно небезпечна поведінка (господарська діяльність), а також характер порушення (дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям), збитки, які спричиняються суб'єкту господарювання-володільцеві майнових прав інтелектуальної власності, можуть полягати і у реальних збитках, і в упущеній вигоді. Зазначається, що формулювання у кримінальному законі суспільно небезпечних наслідків злочинів, як таких, що пов'язані з спричиненням шкоди відповідного розміру, не є виправданим через складність визначення такого конкретного розміру й цивільно-правовий або господарсько-правовий порядок її визначення. Пропонується пов'язати таку ознаку з масштабами наслідків для конкретного суб'єкта господарювання залежно від його частки на ринку, на якому діє цей підприємець: або як створення обстановки й умов, що утруднюють виконання таким суб'єктом господарювання своїх функцій, або як спричинення розвалу діяльності суб'єкта господарювання чи його банкрутства.

Розділ 3 «Суб'єктивні ознаки складів злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції» містить два підрозділи. У підрозділі 3.1 «Суб'єкти злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції» розглянуто кримінально-правові ознаки, що характеризують особу, яка підлягає відповідальності. Зазначається, що суб'єктом злочинів, пов'язаних з незаконним використанням засобів індивідуалізації товарів і послуг на ринку, а також відомостей, що становлять комерційну таємницю, є фізична особа, яка здійснює господарську діяльність з метою отримання прибутку, у тому числі й контроль над іншою юридичною чи фізичною особою, а отже, веде повноцінну конкурентну боротьбу для покращення свого місця на ринку та збільшення прибутку. Водночас, суб'єктом злочинів, передбачених статтями 229 та 231 КК, може бути також особа, яка безпосередньо не перебуває у конкурентних відносинах з особою, проти якої спрямовано акт недобросовісної конкуренції. При цьому, наявність легалізованого статусу суб'єкта господарювання для її визнання суб'єктом цих злочинів не є обов'язковою умовою за обставин фактичного систематичного здійснення винним підприємницької діяльності, що має на меті отримання прибутку.

Суб'єктом розголошення комерційної таємниці (ст. 232 КК) може бути виключно особа, якій така таємниця стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, що означає наявність трудових правовідносин або службового підпорядкування між особою, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею та суб'єктом злочину.

Із урахуванням доктринальних положень науки кримінального права, розголошення комерційної таємниці, вчинене службовою особою з використанням

свого службового становища, пропонується визнати кваліфікуючою ознакою розголошення комерційної таємниці, адже за своїм змістом такі протиправні дії у конкуренції є складеним одиничним складом злочину, який утворюється із двох злочинних діянь, кожне з яких передбачене у кримінальному законі як окремий самостійний склад злочину, що і є свідченням підвищеної суспільної небезпечності такої поведінки.

У підрозділі 3.2 «Суб'єктивна сторона злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції» наведено аргументи на підтримку позиції, що вина у злочинах, передбачених статтями 229, 231 та 232 КК, характеризується виключно прямим умислом, який охоплює усвідомлення факту порушення усталених правових чи морально-етичних норм ведення підприємницької діяльності. Мотивом такої протиправної поведінки завжди виступає отримання конкурентних переваг у підприємницькій діяльності (на ринку), а метою – отримання прибутку (вигоди). Передбачені у чинному законі про кримінальну відповідальність та у редакції відповідних норм, що пропонуються дисертантом, матеріальні склади вчинення дій у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, можуть бути вчинені або з прямим чи непрямим умислом або зі змішаною формою вини.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснене теоретичне узагальнення й запропоноване нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні, з урахуванням сучасного стану розвитку юридичної доктрини, цивільного, господарського і кримінального законодавства та міжнародно-правових актів, ролі кримінальної відповідальності у забезпеченні охорони інтересів суб'єктів господарювання, споживачів та держави від недобросовісної конкуренції, а також в оцінці теоретико-прикладних питань її забезпечення. Результати дослідження дозволили сформулювати такі основні висновки й пропозиції:

1. Система правового регулювання конкурентних відносин у різних країнах врегульована залежно від наявності спеціальних законодавчих актів щодо захисту конкурентних відносин або розв'язання таких питань нормами загального законодавства про цивільну та/або господарську відповідальність та залежно від врегулювання конкурентних відносин єдиними або самостійними нормативно-правовими актами. Аналіз такої систематизації дає можливість стверджувати про застосування в Україні найбільш вдалої системи регулювання відносин економічної та недобросовісної конкуренції двома самостійними, але взаємопов'язаними нормативними актами: Законом «Про захист економічної конкуренції» та Законом «Про захист від недобросовісної конкуренції».

2. З огляду на об'єктивну неможливість передбачити всі ймовірні дії, що утворюють недобросовісну конкуренцію, юридична конструкція генерального делікту у ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» є найбільш припустимою, адже, як і у визначенні ст. 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20.03.1883 р., охоплює всі дії, що виходять за межі торгових та інших чесних звичаїв у господарській діяльності. Водночас, аналіз

положень наведених нормативних актів дозволяє визначити спільні ознаки дій, спрямованих на досягнення неправомірних переваг у конкурентній боротьбі: 1) спричиняють збитки іншим господарюючим суб'єктам чи шкоду їх діловій репутації; 2) спрямовані на отримання неправомірних переваг у господарській (підприємницькій) діяльності; 3) порушують норми національного законодавства.

3. Інститут державно-правової охорони засобів індивідуалізації та комерційної таємниці в Україні є одним з найдавніших у правових системах світу. Ще з часів Київської Русі підписи, емблеми, «гмирки» майстрів виконували деякі функції товарних знаків, а секрети виробництва передавалися від одного майстра іншому; підробка виробів фальшивим знаком каралася достатньо суворо, що співвідноситься з обмеженнями, властивими сучасним видам покарань. В подальшому і Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року, і Кримінальне уложення 1903 року містили норми щодо охорони товарних знаків, які засвідчували (індивідуалізували) виробника та місце походження товару чи іншої продукції. КК УСРР 1922 та 1927 років зберегли норми про відповідальність за самовільне користування з метою недобросовісної конкуренції чужим товарним, фабричним або ремісничим знаком, малюнком, моделлю, а також чужою фірмою або чужим найменуванням, але у подальшому, з урахуванням сутності економічних відносин у радянські часи, втратили свою актуальність. Поновлення правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції пов'язане з прийняттям Декларації про державний суверенітет України, Закону «Про економічну самостійність Української РСР», Акту проголошення незалежності, Конституції та чинного КК України.

4. У розумінні родового об'єкта порушення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні господарської діяльності в умовах ринкових відносин доцільно спиратися на розташування статей 229, 231 та 232 КК у розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності». При визначенні їх безпосереднього об'єкта пропонується взяти до уваги, що відносини, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, зумовлені реалізацією у господарській діяльності прав на відповідні об'єкти інтелектуальної власності. Отже безпосередні об'єкти вищенаведених складів злочинів є складними й охоплюють одночасно: а) правові відносини, що убезпечують захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції та б) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається ЦК та іншими законами України.

5. Зміст предметів злочинів, передбачених статтями 229, 231 та 232 КК, визначається нормами ЦК та спеціальними законами щодо об'єктів права інтелектуальної власності. Отже норми закону про кримінальну відповідальність, як і чинного ГК, у цій частині мають бланкетний характер і повинні виходити із належних визначень цих понять Главами 43–46 Книги 4 ЦК, а також Законів України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та «Про охорону прав на зазначення походження товарів» з урахуванням положень Глави 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності» ЦК і міжнародно-правових угод. Отже, кримінально-правове забезпечення охорони повинно здійснюватися щодо таких предметів: а) комерційне найменування, б) торговельна марка, в) географічне зазначення, г) комерційна таємниця.

За умов, якщо лікарський засіб визнається фальсифікованим через його маркування неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про виробника такого засобу з використанням зареєстрованої торговельної марки іншого виробника або використання зареєстрованого комерційного найменування лікарського засобу з відповідною назвою, такий фальсифікований лікарський засіб є предметом злочину, передбаченого ст. 229 КК, адже зміст порушення утворює акт недобросовісної конкуренції. Предметом злочинів, передбачених статтями 305 та 321-1 КК Розділу XIII КК, фальсифікований лікарський засіб може бути визнаний виключно за умов його небезпечності для життя чи здоров'я особи.

6. Сутність суспільно небезпечного діяння у складах злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, обумовлена порушенням (недотриманням) майнових прав інтелектуальної власності щодо комерційного найменування, торговельної марки, географічного зазначення або комерційної таємниці, тобто 1) права на їх використання; 2) права перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати такі об'єкти права інтелектуальної власності, у тому числі забороняти таке використання; 3) інших майнових прав інтелектуальної власності, встановлених законом. На відміну від незаконного використання чи розголошення комерційної таємниці, які можуть бути вчинені одиничним актом вольової поведінки, та призводять до повної руйнації відповідного об'єкту права інтелектуальної власності, незаконне використання засобів індивідуалізації характеризується системним характером спрямованої поведінки та обумовлює можливість відновлення порушеного права. Отже, як того і вимагає ст. 61 Угоди TRIPS, застосування кримінальних процедур повинно здійснюватися виключно у випадках фальсифікації товарного знака у промислових масштабах, тобто вчинення такої поведінки у виді промислу.

Фальсифікація лікарських засобів, тобто умисне маркування неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, за своїм змістом є актом недобросовісної конкуренції та полягає у незаконному використанні відповідного комерційного найменування, торговельної марки або географічного зазначення.

7. Визначення у чинному законі про кримінальну відповідальність суспільно небезпечних наслідків злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, як правило, пов'язане із спричиненням таким діянням збитків відповідного розміру. Враховуючи царину праводіносин, у межах якої вчиняється така суспільно небезпечна поведінка (господарська діяльність), а також характер порушення (дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності), збитки, що спричиняються суб'єкту господарювання – володільцеві майнових прав інтелектуальної власності на відповідні об'єкти, може полягати як у витратах, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки), так і у втраті доходів, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Водночас, встановлення як самого факту спричинення збитків у виді упущеної вигоди, так і їх розміру, як правило, потребує преюдиційного рішення у межах цивільного або господарського судочинства та має різні за обсягом наслідки для суб'єкта господарювання залежно від його частки на ринку, на якому діє цей підприємець.

Отже, суспільно небезпечні наслідки повинні визначатися саме щодо конкретного суб'єкта господарювання: або актом конкуренції створено обстановку й умови, що утруднюють виконання ним своїх функцій, або така поведінка спричинила розвал діяльності суб'єкта господарювання або ж його банкрутство.

8. Суб'єктом недобросовісної конкуренції виступає фізична особа, яка здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність з метою отримання прибутку, у тому числі й здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою, а отже, веде повноцінну конкурентну боротьбу для покращення свого місця на ринку та збільшення прибутку. Суб'єктом може бути також особа, яка безпосередньо не перебуває у конкурентних відносинах з особою, проти якої спрямовано акт недобросовісної конкуренції. Водночас, наявність легалізованого статусу суб'єкта господарювання для визнання особи суб'єктом злочинів, що порушують умови добросовісної конкуренції, не є обов'язковою умовою за обставин фактичного систематичного здійснення такою особою підприємницької діяльності, що має на меті отримання прибутку.

9. Характеристика психічної діяльності недобросовісних дій у конкуренції завжди відзначається виключно прямим умислом, що охоплює усвідомлення факту порушення усталених правових чи морально-етичних норм ведення підприємницької діяльності. Мотивом такої протиправної поведінки завжди виступає отримання конкурентних переваг у підприємницькій діяльності (на ринку) без додаткових витрат на покращення власного конкурентного становища. Метою недобросовісної конкуренції є отримання прибутку. Водночас, психічне ставлення особи до наслідків недобросовісних дій у конкуренції, пов'язаних із спричиненням збитків суб'єкту господарювання, який правомірно використовує засоби індивідуалізації товарів і послуг або законно контролює інформацію, яка правомірно визначена ним як комерційна таємниця, може характеризуватися як умисною, так і необережною формами вини.

10. За результатами проведеного дослідження, враховуючи наявні у спеціальній літературі і сформульовані особисто автором напрями можливого удосконалення норми про кримінальну відповідальність за порушення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні господарської діяльності в умовах ринкових відносин, пропонується викласти наступні норми у такій редакції:

«Стаття 229. Незаконне використання комерційного найменування, торговельної марки, географічного зазначення

1. Незаконне використання або інше умисне порушення права на комерційне найменування, торговельну марку, географічне зазначення, вчинені у виді промислу, – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені за попередньою змовою групою осіб, або створили обстановку й умови, що утруднюють виконання суб'єктом господарювання своїх функцій, –

караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою

групою, або спричинили розвал діяльності суб'єкта господарювання або його банкрутство, –

караються штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 231. Незаконне використання відомостей, що становлять комерційну таємницю

1. Незаконне використання інформації технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, яка правомірно визнана комерційною таємницею, якщо це створило обстановку й умови, що утруднюють виконання суб'єктом господарювання своїх функцій, –

карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або спричинили розвал діяльності суб'єкта господарювання або його банкрутство, –

караються штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 232. Розголошення комерційної таємниці

1. Умисне розголошення інформації, що стала відома у зв'язку з професійною діяльністю, без згоди особи, яка правомірно визначила таку інформацію комерційною таємницею, якщо це створило обстановку й умови, що утруднюють виконання суб'єктом господарювання своїх функцій, –

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, –

караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили розвал діяльності суб'єкта господарювання або його банкрутство, –

караються штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чорнуха О. С., Харченко В. Б. Примушення до антиконкурентних узгоджених дій (до п'ятої річниці «гуманізації» відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія Право. 2016. Вип. 22. С. 148–152.

2. Чорнуха О. С. Об'єктивна сторона злочинів, пов'язаних із неправомірним збиранням, розголошенням та використанням комерційної таємниці. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 352–355.

3. Чорнуха О. С. Генеза кримінально-правового забезпечення охорони добросовісної конкуренції в Україні. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2017. № 2 (16). С. 239–249.

4. Чорнуха О. С. Мотив та мета злочинів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією. *Форум права*: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 4. С. 52–69. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2018_4_5.pdf (дата звернення: 30.08.2018).

5. Chornukha A. S. Commercial name, trade mark and geographical denotation as the articles of legal relationships and articles of crime is in a criminal law. *European Applied Sciences*. 2017. # 2 P. 32–34.

6. Чорнуха О. С. Зміст примушування до антиконкурентних узгоджених дій за кримінальним та адміністративним правом України // Політика в сфері боротьби зі злочинністю: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 9–10 грудня 2016 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. С. 332–336.

7. Чорнуха О. С. Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання як вияв недобросовісної конкуренції (кримінально-правовий аспект) // Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 3 березня 2017 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. С. 434–437.

8. Чорнуха О. С. Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, вчинені службовою особою // Актуальна юриспруденція: матеріали Міжнародної юридичної науково-практичної конференції (м. Київ, 13 квітня 2017 р.). Київ–Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка», 2017. С. 129–131.

9. Чорнуха О. С. Засоби індивідуалізації як предмети правовідносин та предмети злочинів у кримінальному праві України // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 травня 2017 р.)/МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 169–173.

АНОТАЦІЇ

Чорнуха О. С. Кримінально-правове забезпечення охорони добросовісної конкуренції в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» (081 – Право). – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2018.

Дисертацію присвячено кримінально-правовому аналізу дій у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності та передбачені статтями 229, 231 та 232 КК України, підставам і засобам диференціації

кримінальної відповідальності за недобросовісну конкуренцію, а також проблемам віднесення контрафакта до предметів наведеної групи злочинів. Розглянуто зміст відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, та його значення у механізмі забезпечення суспільних інтересів, інтересів конкурентів і споживачів як пріоритетних у захисті від проявів недобросовісної конкуренції. Вивчено зарубіжний досвід правового забезпечення охорони конкурентних відносин. Надано оцінку наявних прогалин та недоліків у встановленні підстав кримінальної відповідальності за порушення відносин, в яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією. Запропоновано нову редакцію статей 229, 231 та 232 КК України, а також доповнення змісту фальсифікованих лікарських засобів, як предмета злочинів, передбачених статтями 305 і 321-1 КК, вказівкою щодо їх небезпечності для життя і здоров'я особи.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, недобросовісна конкуренція, злочини у сфері господарської діяльності, комерційне найменування, торговельна марка, географічне зазначення, комерційна таємниця, фальсифіковані лікарські засоби.

Чернуха А. С. Уголовно-правовое обеспечение охраны добросовестной конкуренции в Украине. – *Квалификационная научная работа на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» (081 – Право). – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена уголовно-правовому анализу действий в конкуренции, противоречащим торговым и другим честным обычаям в хозяйственной деятельности, предусмотренные статьями 229, 231 и 232 УК Украины, основаниям и средствам дифференциации уголовной ответственности за недобросовестную конкуренцию, а также проблемам отнесения контрафакта к предметам указанной группы преступлений.

В диссертации проведен анализ генезиса законодательного регулирования института недобросовестной конкуренции в разных странах мира в зависимости от регулирования конкурентных отношений специальными нормативными актами или общими нормами гражданского и/или хозяйственного законодательства, а также объединения норм антимонопольного законодательства и законодательства о защите от недобросовестной конкуренции в одном или нескольких законодательных актах. Рассмотрена сущность актов недобросовестной конкуренции по законодательству Украины, а также проанализированы гносеологические аспекты становления и развития системы уголовно-правового обеспечения охраны добросовестной конкуренции на территории Украины.

Рассмотрено содержание отношений, в которых принимают участие субъекты хозяйственной деятельности в связи с недобросовестной конкуренцией, и его значение в механизме обеспечения общественных интересов, интересов конкурентов и потребителей как приоритетных в защите от проявлений недобросовестной конкуренции. Установлено, что непосредственные объекты составов преступлений данной группы являются сложносоставными и одновременно охватывают:

а) правовые отношения, которые обеспечивают защиту субъектов и потребителей от недобросовестной конкуренции и б) имущественные права интеллектуальной собственности, содержание которых в отношении конкретных объектов права интеллектуальной собственности определяется ГК и другими законами Украины.

Предоставлена оценка современному состоянию научной разработки проблем ответственности за нарушения торговых и других честных обычаев ведения конкуренции при осуществлении хозяйственной деятельности в условиях рыночных отношений, а также фактическому состоянию реализации уголовной ответственности за такое противоправное поведение. Изучен зарубежный опыт правового обеспечения охраны конкурентных отношений. Проанализированы составы преступлений, предусмотренные статьями 229, 231, 232, 305 и 321-1 УК Украины. Дана оценка имеющихся пробелов и недостатков в установлении оснований уголовной ответственности за нарушение отношений, в которых принимают участие субъекты хозяйственной деятельности в связи с недобросовестной конкуренцией. Предложена новая редакция статей 229, 231 и 232 УК Украины, а также дополнение характеристики фальсифицированных лекарственных средств, как предмета преступлений, предусмотренных статьями 305 и 321-1 УК, указанием на их опасность для жизни и здоровья.

Ключевые слова: уголовная ответственность, недобросовестная конкуренция, преступления в сфере хозяйственной деятельности, коммерческое наименование, торговая марка, географическое указание, коммерческая тайна, фальсифицированные лекарственные средства.

Chornukha O. S. Legal Support of Fair Competition in Ukraine. – *The qualification scientific work published as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy), Speciality 12.00.08 «Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law» (081 – Law). – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2018.

The dissertation is devoted to the legal analysis of the competitions which contradict trade and other fair traditions of economic activity guaranteed by articles 229, 231 and 232 of the Criminal Code of Ukraine. It also deals with the grounds and methods of differentiation of criminal liability for unfair competition as well as the problems of identification of counterfeit objects. The content of relations between economic entities that take part in unfair competition has been studied and its value in the process of protection of public, competitors and consumers' interests as priority to be protected from unfair competition has also been analyzed. Foreign experience of legal protection of competitive relations has been studied. Faults and drawbacks of identification of criminal liability for breaking relations between economic entities because of unfair competition have been assessed. A new redaction of articles 229, 231 and 232 of the Criminal Code of Ukraine has been offered. The content of articles 305 and 321-1 of the Criminal Code of Ukraine which deal with counterfeited medicines as an object of crime has been completed by the remark about their danger for life and health of a person.

Key words: criminal liability, unfair competition, crimes in the field of economic activity, commercial name, trade mark, geographical definition, commercial secret, counterfeited medicines.

Підписано до друку 22.11.2018 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27.